

DIESES HAUS STAND FRÜHER IN EINEM ANDEREN LAND

Kirsten Krehan og Andreas Springer

TYSKLAND

– et land i forandring

Columbus

FAKTA Subsidiaritetsprincippet i Danmark og Tyskland

Subsidiaritetsprincippet findes også i Danmark, da en borger i forhold til det offentlige har ansvar for sig selv, sin ægtefælle og sine børn under 18 år (AKL § 2). Princippet er dog ikke så vidtgående som i Tyskland.

Den familierelaterede forsørgelsespligt er langt mere omfattende i Tyskland end i Danmark. Med den meget omdiskuterede kontanthjælpsreform, som trådte i kraft den 1. januar 2014, blev der indført en gensidig forsørgerpligt for ugifte par, som bor sammen. Dermed beregnes husstandsindkomsten og husstandens samle-

de formue, når der skal tages stilling til, om den ene part har ret til kontanthjælp (for eksempel er en lønmodtager, som bor sammen med en kontanthjælpsmodtager, forpligtet til at forsørge kontanthjælpsmodtageren). Med denne udvidelse af forsørgerpligten for ugifte par blev forsørgelsespligten mere omfattende i den tyske model, som principielt ikke omfatter en gensidig forsørgerpligt for samlevende ugifte par.

I forbindelse med finansloven 2015 blev kravet om gensidig forsørgelsespligt for kontanthjælpsmodtagere afskaffet.

Figur 4.5 Forsørgelsespligt i Danmark og Tyskland

	Danmark	Tyskland
Gensidig forsørgelsespligt for ægtefæller	Ja	Ja
Forældre har forsørgelsespligt over for deres børn	Ja, over for børn under 18 år	Ja, også for børn over 18 år, så længe børnene er under uddannelse
Børn har forsørgelsespligt over for deres forældre	Nej	Delvist: Voksne børn kan under bestemte forudsætninger have forsørgelsespligt over for deres forældre i alderdommen
Gensidig forsørgelsespligt for samlevede ugifte par	Nej, et krav om gensidig forsørgelsespligt for kontanthjælpsmodtagere blev afskaffet i finansloven for 2015.	Delvist: Hvis parret har boet sammen i en længere periode, har et fællesbarn og fællesøkonomi

Kilder: Lov om aktiv socialpolitik § 2, BGB §§1601-1615; SGB XII § 20, lov om ægteskabets retsvirkninger.

Forsikringsprincippet

Dette princip er et grundlæggende element i den tyske velfærdsmodel og bygger på, at lønmodtagere og deres arbejdsgivere, og i mindre grad også staten, indbetaler sociale bidrag til kollektive lovpligtige forsikringer. Til gengæld betaler forsikringen i tilfælde af arbejdsløshed, sygdom, plejebehov, pension, ulykke og arbejdsskade.

Det er kendetegnende for de lovpligtige forsikringer, at de er obligatoriske. På den måde sikres forsikringens ydeevne og kontinuitet. Pensionsforsikring, arbejdsløshedsforsikring og ulykkesforsikring er i reglen beskæftigelsesorienteret og forudsætter nuværende eller forudgående beskæftigelse på arbejdsmarkedet. Familiemedlemmer som børn og ægtefæller uden tilknytning til

arbejdsmarkedet er medforsikret i sygeforsikringen og plejeforsikringen. Det samme gælder for pensionister.

Socialforsikringsordningerne obligatoriske bidrag betales af lønmodtageren og arbejdsgiveren i fælleskab. I forhold til danske virksomheder bidrager de tyske virksomheder i et væsentligt højere omfang til finansieringen af velfærden gennem deres bidrag til socialforsikringsordningerne. Det obligatoriske sociale forsikringssystem bliver ikke administreret af staten, men er organiseret i selvstændige enheder.

Solidaritetsprincippet

De lovpligtige forsikringsordninger er omfattet af solidaritetsprincippet. Det betyder, at fællesskabet (forsikringsordningen) træder til, hvis den forsikrede eksempelvis bliver ramt af arbejdsløshed eller sygdom. På den måde sker der en form for omfordeling. De raske betaler gennem deres bidrag til de sygdomsramte. De erhvervsaktive betaler gennem deres bidrag til de arbejdsløse.

Hvordan de tre principper omsættes i praksis, og hvordan de påvirker fordelingen af sociale opgaver i velfærdsmodellen, vil vi se nærmere på i det følgende.

Civilsamfundet

Familiens rolle

Som det fremgik af subsidiaritetsprincippet, er der en gensidig forsørgelsespligt mellem ægtefæller og mellem forældre og børn. Det betyder, at forældre også har en forsørgelsespligt over for deres voksne børn (altså børn over 18 år), såfremt børnene er under uddannelse. Befinder den studerende sig eksempel-

vis i en økonomisk trængt situation, kan han/hun kræve økonomisk hjælp fra forældrene. Det kan føre til den absurde situation, at børn kan stævne deres forældre, hvis forældrene ikke frivilligt efterkommer deres forsørgerpligt. Det gælder også, selv om forældre-barn-forholdet er konfliktfyldt eller kontakten helt er afbrudt. Omvendt har voksne børn også en forsørgelsespligt over for deres gamle forældre. Et eksempel herpå er nedenstående case (se næste side).

Selv om de traditionelle familiemønstre er i opbrud, så er det snarere reglen end undtagelsen, at flere generationer bor i samme ejendom. Mange parcelhuse er derfor indrettet således, at der kan bo flere generationer sammen, hvor bedsteforældrene har en separat afdeling. Dermed er der mulighed for, at familien varetager opgaver, som i Danmark varetages af den offentlige sektor såsom børnepasning og ældrepleje. Naturligvis findes der også alderdomshjem/plejehjem, men mange tyskere ser det som en selvfølge at tage sig af de ældre familiemedlemmer. Holdningen er, at der er uværdigt at sende ældre familiemedlemmer til et af de statsligt finansierede plejehjem. At familien udgør en så central del af det tyske velfærdssystem, hænger også sammen med, at familien som institution er forankret i den tyske forfatning. Det er med andre ord statens opgave at beskytte familien, og deraf følger også, at lovgivningen og velfærdsydelser er indrettet, så de gavner familien og styrker dens position.

Sociale velgørenhedsorganisationer

De sociale velgørenhedsorganisationer indtager en særlig rolle som udbyder af velfærdsydelser. Disse organisationer kendetegnes

CASE Hvor går grænsen for forsørgelsespligten?

I et debatindlæg giver den 27-årige Nora Fromm udtryk for sine frustrationer over at skulle forsørge sin far, der sidder i rullestol efter en hjerneblødning. Da den 49-årige far ikke har en opsparing og ikke har indbetalt tilstrækkeligt på sin forsikring, søger han i første omgang hjælp fra det offentlige. De sociale myndigheder henvender sig til datteren, der kun har haft sporadisk kontakt med faderen. Nora Fromm, som er under uddannelse, er forpligtet til at yde økonomiske bidrag til faren, selv om han ifølge Nora Fromm ikke

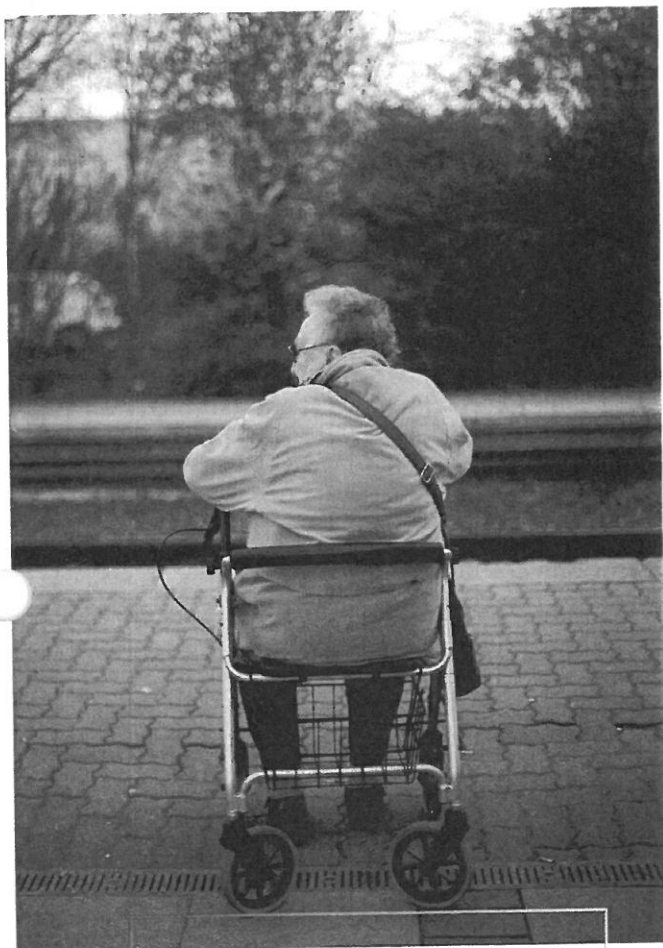
har støttet datteren økonomisk i et tidligere uddannelsesforløb. Den unge kvinde føler sig frustreret over, at hun fremover er indskrænket i sine udfoldelsesmuligheder, da hun jo kan risikere at skulle understøtte sin far økonomisk i måske 30 år.

Nora Fromm mener, at der er grænser for solidariteten i en familie – man vælger jo ikke selv sin familie, så hvorfor skal hun så stå til ansvar (økonomisk) over for sin far?

Nora Fromm: "Wie du mir, so ich dir". Zeitonline 20. oktober 2014.

Opgave

- Hvilke fordele og ulemper er der forbundet med en gensidig forsørgelsespligt i familien?
- Der kan her være tale om fordele og ulemper for det enkelte individ, familien som institution eller for staten.



Ældrebyrden er også en udfordring for den tyske velfærdsmodel.

ved, at de hverken er statslige eller profitorienterede. De største aktører på velfærdsområdet har oprindeligt en religiøs baggrund. Både den katolske og den protestantiske kirke i Tyskland driver gennem deres velgørenhedsorganisationer "Caritas" (katolsk) og "Das Diakonische Werk" (protestantisk) hospitaler, plejehjem, ungdomsklubber og andre institutioner. Derudover tilbyder ovennævnte organisationer hjælp og rådgivning til forskellige grupper som børn og ældre eller socialt udsatte som narkomaner og hjemløse. Ofte deltager repræsentanter fra velgørenhedsorganisationerne i den socialpolitiske debat som talsmænd for samfundets svage grupper.

Selv om organisationerne i denne sektor altså ikke er statslige, eksisterer der tætte forbindelser mellem organisationerne og staten. Eksempelvis kan staten uddelegere bestemte opgaver til organisationerne, som modtager tilskud fra de offentlige kasser, og såfremt de varetager opgaver inden for pleje- og sygehusvæsenet også fra de sociale forsikrings-systemer. Resten af de kirkelige velfærdsorganisationers budgetter finansieres gennem kirkeskatten og donationer.

Kritikerne hævder, at de sociale velgørehedsorganisationer efterhånden har udviklet sig til "velfærdskoncerner", som udvider deres "markedsandele" gennem statslige og kommunale tilskud. De sociale velgørehedsorganisationer konkurrerer delvis med hinanden. Andre kritiske røster fremhæver, at "rift om sociale opgaver" fører til en overdreven "klientgørelse" af befolkningsgrupper og fastholder disse grupper i et afhængighedsforhold til det sociale system.

Markedet

De bidragsfinansierede socialforsikringer udgør kernen i det tyske velfærdssystem og er obligatoriske. Retten til forsikringens sociale ydelser opnås gennem nuværende eller forudgående beskæftigelse på arbejdsmarkedet. Forsikringssystemet er dermed beskæftigelsesorienteret, men indeholder også et familieorienteret element, da ægtefæller og børn er medforsikrede.

Der findes fem lovpligtige socialforsikringer:

Pensionsforsikring, sygeforsikring, arbejdsløshedsforsikring, plejeforsikring og arbejdsskade-/ulykkesforsikring, som vi efterfølgende vil se nærmere på.

FAKTA

Caritas og Diakonisches Werk

De seks største velgørehedsorganisationer har omkring 1,5 million ansatte. "Caritas" har 500.000 medarbejdere og "Diakonisches Werk" 450.000 medarbejdere.

I Tysklands største delstat Nordrhein-Westfalen (cirka 17,5 millioner indbyggere) driver de to organisationer 2/3 af samtlige sygehuse.

Opgave

- Hvor kan man placere velfærdsorganisationerne i velfærdstrekanten?

Pensionsforsikring

Den lovpligtige pensionsforsikring er en forsikring, der beskytter det enkelte medlem og dennes familie ved alder, formindsket erhvervsevne og død. Alle forsikrede betaler den samme procentsats af deres indkomst, som i 2014 udgør 18,9 %. Udgifterne deles ligeligt mellem arbejdsgiver og lønmodtager. Denne pensionsforsikring betegnes også som "Generationenvertrag" (kontrakt mellem generationerne), da den generation, som er på arbejdsmarkedet, sikrer de løbende pensionsudbetalingerne til pensionisterne. Det obligatoriske pensionssystem er nemlig ikke opsparingsbaseret, men derimod bliver bidragene direkte anvendt til de nuværende pensionister.

Sygeforsikring

Den lovpligtige sygeforsikring er en solidarisk organisation, der har til opgave at opretholde og forbedre de forsikredes sundhed. Tvunget medlemskab gælder for alle løn-